

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

(повна назва закладу вищої освіти)

Факультет/інститут _____ геолого-географічний

Кафедра ґрунтознавства і географії ґрунтів

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

Запорожченко О. В.

20__ р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Філософія

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський)

Спеціальність _____ 014.07 Середня освіта (Географія)
(код і назва спеціальності (тей))

2017 р.

Розробник: Райхерт К. В., к.філос.н., доцент кафедри філософії

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів

Протокол № 1 від «31» серпня 2017 року

Завідувач кафедри

_____
(підпис)

Біланчин Я.М.
_____
(прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету:

Протокол № 1 від “05” вересня 2017 року

Голова НМК

_____
(підпис)

Біланчин Я.М.
_____
(прізвище та ініціали)

Вступ

Навчальна програма дисципліни «Філософія» складена відповідно до освітньо-професійної/освітньо-наукової програми підготовки БАКАЛАВРА спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є система поглядів на світ в цілому і місце в ньому людини, її здібності пізнавати світ і впливати на нього.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу. Дисципліна належить до вибіркових та базується на зв'язку з іншими дисциплінами циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, які здобувачі вивчають під час навчання, зокрема: «Актуальні питання історії та культури України», а також з вивченням здобувачами вищої освіти (далі – здобувачами) інших дисциплін професійної підготовки бакалавра, для яких курс філософії становитиме методологічну основу.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Загальна філософія.
2. Проблема людини та суспільства в філософії.
3. Філософія та наука.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни «Філософія»: формування філософської культури та гуманістичного типу мислення студентів що навчаються за 014.07 «Середня освіта (Географія)» на основі досягнень світової й вітчизняної філософської думки, духовної спадщини українського народу і загальнолюдських цінностей. Курс зорієнтований на перетворення основ філософських знань і відповідних розумових навичок на активне надбання інтелектуальної культури студентів.

Завдання:

- отримати уявлення про предмет філософії та значення філософського знання в житті людини і сучасній культурі;
- розумітися на історичних типах філософії і філософствування, концепціях та напрямках філософської думки;
- ознайомитися з становленням, ідеями та концепціями вітчизняної філософської думки;
- мати знання з основних розділів філософії: онтології, гносеології, феноменології, філософській антропології та соціальній філософії;
- практично використовувати філософське знання в якості методологічної основи наукових досліджень і соціальної практики;
- виховувати культуру розумового мислення та ціннісну оцінку уявлень дійсності;
- формувати навички аналізу філософських текстів.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **загальних компетентностей (ЗК):**

ЗК5 - здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

ЗК7 - здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Кінцеві **програми результати навчання**, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

ПРН1 - знає та розуміє основні концепції, парадигми, теорії та загальну структуру географічної науки, предмет її дослідження, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії розвитку географії

ПРН22 - застосовує базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат географії, її теоретичні й емпіричні досягнення на рівні, що дозволяє інтерпретувати суспільно-географічні явища і процеси, пов'язувати та порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної географії; вільно передає географічні ідеї, принципи і теорії письмовими, усними та візуальними засобами

ПРН26 - розуміє значення культури як форми людського існування, цінує різноманіття та мультикультурність світу і керується у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Філософія»

студент повинен знати:

- основні світоглядні та методологічні засади філософського осмислення дійсності, свого місця і ролі в суспільстві як громадянина та фахівця;
- характеристику історичних типів світогляду;
- історичну генезу предмета філософії в історії світової філософії;
- напрямки розвитку філософської думки в Україні;
- філософське вчення про буття, матерію і свідомість; концепції розвитку; теорію, логіку пізнання;
- сучасні уявлення про природу, суспільство, їх взаємодію; сутність людини й особливості;
- розуміння сенсу життя, співвідношення особистих й громадянських вимог, інтересів, цілей, інших мотивів діяльності, особистих й загальнолюдських цінностей, необхідності й свободи;
- розкривати особливий (ціннісний) аспект відношення людини до світу;
- глобальні проблеми сучасності, досягнення філософії в галузі побудови наукової картини світу.

студент повинен вміти:

- застосовувати філософські засоби пізнання, методологічні засади культури, науки й техніки до аналізу проблемних ситуацій і вибору оптимальних рішень у професійній та соціальній галузях життєдіяльності;
- аналізувати явище і процеси природи, події громадського життя, власні ціннісні орієнтації, соціальні настанови, життєві плани і самосвідомість, досягнення науки, техніки і культури взагалі, з точки зору сучасних філософських концепцій;
- оцінювали свої ідеї та вчинки, явища і процеси духовного життя з позицій гуманістичної моралі та естетики;
- приймати участь і відстоювати свої переконання в дискусіях;
- використовувати практичні навички самовизначення у світоглядних позиціях, захисту своїх переконань, культури спілкування, інтелектуальної взаємодії з колегами.
- працювати з філософськими текстами, аналізувати їх відповідно до вимог курсу «Філософії».

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, що становить 3 кредитів ЄКТС.

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальна філософія

Тема 1. Вступ до предмета «Філософія»

Походження філософії. Визначення поняття «філософія». Особливості філософського пояснення світу. Відмінності філософії від науки, мистецтва та релігії. Структура і дисциплінарна будова філософського знання. Основні функції філософії. Методи філософування.

Тема 2. Метафізика й онтологія

Поняття «світ» і «світогляд». Структура світогляду. Історичні типи світогляду. Проблема буття й онтологія як філософське вчення про буття як суще. Буттєвість: суще, сутність, предмет, об'єкт, суб'єкт, підстава, феномен (явище) тощо. Проблема цілого та частини. Проблема матерії. Види матерії. Метафізика як філософське вчення про початок і причини. Проблема руху. Види руху. Проблема простору та часу. Основні концепції простору.

Основні концепції часу. Проблема розвитку. Види розвитку. Еволюція та революція. Проблема природи. Основні концепції розуміння природи (анімізм, аналогія, тотемізм, натуралізм).

Тема 3. Гносеологія

Проблема пізнання та гносеологія як філософське вчення про пізнання. Основні варіанти розв'язання проблеми пізнаваності світу (гносеологічний оптимізм, агностицизм, соліпсизм). Основні гносеологічні концепції (сенсуалізм, раціоналізм, емпіризм, інтуїтивізм, синтетична концепція). Проблеми віри, інформації та знання та гносеологія як філософське вчення про знання. Проблема істини в філософії. Основні концепції істини. Способи пізнання: методології, прийоми, методи, методики, стратегії пізнання. Загально-гносеологічні методи пізнання: емпіричні та теоретичні. Логіка як універсальний спосіб пізнання та наука про правильне міркування. Роль риторики в процесі пізнання. Епістемологія як філософське вчення про наукове пізнання та знання.

Змістовий модуль 2. Проблема людини та суспільства в філософії

Тема 1. Філософська антропологія

Проблема людини в філософській антропології. Поняття «людина», «індивід», «особистість». Ментальне та тілесне. Філософські аспекти антропогенезу. Сенс життя. Смерть і безсмертя. Свобода, вибір і відповідальність. Перспективи людини.

Тема 2. Соціальна філософія та філософія культури

Соціальна філософія як філософське вчення про відношення між людиною та суспільством. Поняття «суспільство» та «соціальне». Проблема індивіда й особистості в соціальній філософії. Людина в біологічному та соціальному вимірах. Багатовимірність поняття культури. Культура і цивілізація.

Тема 3. Аксіологія

Проблема цінності й аксіологія як філософське вчення про буття як належне. Деонтологічне середовище: цінності, оцінки, оцінювання, приписи, норми тощо. Етика як філософське вчення про унормовану поведінку людини. Естетика як філософське вчення про унормоване сприйняття людини.

Змістовий модуль 3. Філософія та наука

Тема 1. Філософія науки

Філософія науки як комплекс онтологічних, епістемологічних і аксіологічних філософських дисциплін. Наукове пізнання та наука. Поняття науки. Наука та філософія. Сучасна наука. Основні концепції науки. Науки та їхні класифікації. Поняття факту. Види фактів. Наукові дослідження. Основні компоненти наукового дослідження. Етапи проведення науково-дослідних робіт. Особливості наукової роботи та етика наукової праці. Наукова гіпотеза: види та правила формулювання. Наукова теорія як модель опису фрагменту буття. Принципи верифікації та фальсифікації. Проблема міждисциплінарних науково-дослідних практик (міждисциплінарність, трансдисциплінарність, кросдисциплінарність, інтердисциплінарність, постдисциплінарність).

Тема 2. Філософія наук про Землю та туризм

Філософські проблеми географії: проблема існування географії, її предмета й об'єкта; проблема міждисциплінарного характеру географічних наук (фізична географія (біогеографія, кліматологія, геоморфологія, гідрологія, океанологія тощо) як природнича наука та соціально-економічна географія (економічна географія, історична географія, культурна географія, соціальна географія, політична географія, країнознавство, геоурбаністика тощо) як соціально-гуманітарна наука); проблема теоретичної географії та її розмежування з філософією; проблема байдужості практичних наук (землеустрою, меліорації тощо) до географії; проблема розрізнення понять «географічна оболонка» та «гідросфера». Міждисциплінарний статус геологічних наук (геохімія, геофізика, історія геології). Філософський статус гіпотез Вегенера та дрейфу материків взагалі. Визначення

поняття «туризм». Туризм як форма задоволення людських потреб. Екзистенціальний туризм.

Тема 3. Філософія екології

Філософський аспект теоретичної екології. Взаємозв'язок теоретичної екології з теоретичною біологією. Екологічна філософія (екофілософія). Біосфера. Ноосфера. Антропосфера. Глобалізація. Інвайроменталізм. Глибинна екологія. Екологічна етика і естетика. Філософія життя. Екологія людини. Загальна теорія екології. Екологія духа. Екологічна теорія сприйняття Дж. Гібсона. Гібсонізм і неогібсонізм.

3. Рекомендована література

Основна

1. Баумейстер А. Вступ до філософських студій, або інтелектуальні подорожі до країни Філософії. Київ: Мала академія наук України, 2017. 238 с.
2. Гнатюк Є. С. Аналітика філософії. Київ: Кондор, 2020. 236 с.
3. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей / під ред. Б. Кассен, К. Сігова. Київ: Дух і Літера. Т.1. 2011. С. 576 с.; Т. 2. 2011. 488 с.; Т. 3. 2013. 328 с.; Т. 4. 2016. 440 с.
4. Лютий Т. Пригоди філософських ідей Західного світу. Київ: Темпора, 2019. 384 с.
5. Петрушенко В. Л. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів: Львівська політехніка, 2019. 596 с.
6. Філософія: базовий підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Л. В. Губерського. Харків: Фоліо, 2018. 621 с.
7. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія / пер. з нім. В. І. Кебуладзе. Київ: Дух і Літера, 2018. 544 с.

Додаткова

1. Бокша К. А. Методология научного исследования: учебное пособие / Екатерина Александровна Бокша. Смоленск: РОАТ МИИТ, 2014. 114 с.
2. Бут У. К., Коломб Г. Дж., Уильямс Дж. М. Исследование: 16 уроков для начинающих авторов / Уэйн К. Бут, Грегори Дж. Коломб, Джозеф М. Уильям; пер. с англ. А. Станиславского. 2-е изд. Москва: Флинта: Наука, 2007. 360 с.
3. Кравченко А. И. Формальная и научная логика: учебное пособие для вузов / Альберт Иванович Кравченко. Москва: Академический проект, 2014. 336 с. (Gaudeamus).
4. Новая философская энциклопедия: в 4-х тт. / отв. ред. В. С. Стёпин, А. А. Гусейнов, А. П. Огурцов [и др.]. Москва: Мысль, 2010. Т. 1. 744 с.; Т. 2. 634 с.; Т. 3. 692 с.; Т. 4. 736 с.
5. Райнкинг Дж. Э., Харт Э. У., фон дер Остен Р. Композиция: 16 уроков для начинающих авторов / Джеймс Э. Райнкинг, Эндрю У. Харт, Роберт фон дер Остен; пер. с англ. А. Станиславского. 3-е изд. Москва: Флинта: Наука, 2009. 464 с.
6. Уэстон Э. Аргументация: десять уроков для начинающих авторов / Энтони Уэстон; пер. с англ. А. Станиславского. Москва: Флинта: Наука, 2005. 96 с.
7. Фёдорова О. А и Б сидели на трубе, или Междисциплинарность когнитивных исследований / Ольга Фёдорова // Логос. 2014. № 1. С. 19-34.
8. Шкляр М. Ф. Основы научных исследований: учебное пособие для бакалавров / Михаил Филиппович Шкляр. Москва: Дашков и ко, 2012. 244 с.
10. Энциклопедия эпистемологии и философии науки / сост. и общ. ред. И. Т. Касавина. Москва: Канон+ РООИ Реабилитация, 2009. 1248 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. Бібліотека Якова Кротова. URL: <http://krotov.info/>
2. Бібліотека Фонду сприяння розвитку психічної культури. URL: <http://psylib.kiev.ua/>
3. Електронна бібліотека Студентської наукової спілки. URL: <http://www.sno.pro1.ru/lib/>
4. Цифрова бібліотека з філософії. URL: <http://filosof.historic.ru/>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: *Екзамен*

5. Методи діагностики успішності навчання.

Система контролю успішності студента включає наступні різновиди: поточний, модульний, підсумковий модульний та семестровий (академічний) контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку і визначення рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Форми проведення поточного контролю під час навчальних занять можуть бути різними: усне опитування, обговорення проблемних питань, виконання тестів, рефератів, самостійних письмових робіт тощо.

Модульний контроль за окремий змістовий модуль – оцінювання в балах рівня опрацювання студентом теоретичного і практичного матеріалу в межах окремого змістового модуля, успішності виконання ним завдань.

При модульному контролі оцінюється в балах рівень теоретичної (знань) та практичної (навичок і вмінь) підготовки студента за всі змістові модулі, що складають окремий модуль.

Підсумковий модульний контроль є відображенням рівня опрацювання студентом, теоретичного та практичного матеріалу, рівня засвоєння ним вказаного матеріалу. Оцінка підсумкового модульного контролю відображає результат накопичення студентом балів протягом вивчення навчальної дисципліни в повному обсязі. Ця оцінка виставляється студенту за двома значеннями: за бально-рейтинговою шкалою (від 1 до 100 балів), що відповідає конкретній оцінці за шкалою ECTS (A, B, C, D, E, FX, F), та за національною шкалою (від 2 балів (незадовільно) до 5 (відмінно) балів). Оцінка підсумкового модульного контролю за навчальну дисципліну є підставою для: а) зарахування цієї оцінки як остаточної; б) включення прізвища студента до списку осіб на семестровий (академічний) контроль. Пункт б) означає, що студент бажає підвищити свою оцінку, яку він отримав за результатами підсумкового модульного контролю, або він не набрав належної мінімальної кількості балів (35 - оцінка FX за шкалою ECTS) за навчальну дисципліну.

Семестровий (академічний) контроль передбачає проведення заліку, під час якого студенту виставляється остаточна оцінка за навчальну дисципліну, яка виставляється як середньозважена за результатами підсумкового модульного контролю та результату перескладання оцінки за навчальну дисципліну.